

VPLIV NESREČ Z NEVARNIMI SNOVMI NA OKOLJE IN DELO INŠPEKTORATA ZA OKOLJE IN PROSTOR

Chemical Accidents and their Influence on the Environment and Work of the Environment Inspectorate

Ivan Štefelj *, Matej Magajna ** UDK 614.8:504(497.4)

Povzetek

V članku so predstavljeni sodelovanje inšpekcije za okolje pri nesrečah, ki vplivajo na okolje, pomanjkljivosti in predlogi za izboljšanje učinkovitosti ukrepanja v primeru nesreč ter statistični prikaz okoljskih nesreč.

Abstract

This contribution presents the role of the environmental inspection authorities in accidents having a harmful impact on the environment, deficiencies in responding to accidents and proposals for improving the efficiency of response, as well as a statistical analysis of environmental incidences and disasters.

Inšpektor je odgovoren za inšpekcijski postopek. Inšpekcijsko nadzorstvo je dejavnost, ki nadzoruje izvajanje zakonov in predpisov na določenem področju in izvajanje že izrečenih ukrepov.

Ministrstvo za okolje in prostor z Zakonom o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 32/93 in 1/96) v 96. členu opredeljuje inšpekcijsko nadzorstvo s področja varstva okolja. Nadzor izvajanja dejavnosti javnih služb varstva okolja (drugi odstavek) se smiselno ujema z določitvami 62. člena zakona o vodah, to je z obveznostmi vodnogospodarskih organizacij ob izlitju ali izpustu nevarnih ali škodljivih snovi.

Inšpekcija za okolje za nadzor in izvajanje intervencije nima neposrednih zakonskih pooblastil, ne za vodenje intervencije ne za strokovno odločanje.

Posamezna inšpekcija deluje v vsakem primeru po svojih inšpekcijsko nadzorstvenih pristojnostih in zakonu o upravnem postopku. Določa potrebne ukrepe in opravlja dejanja s svojega področja, za katerega je pooblaščen z zakonom, drugim predpisom ali aktom.

Deluje samostojno, skladno s svojimi pristojnostmi in sodeluje v tako imenovanih koordinacijskih skupinah v skladu s 13. členom Dogovora o medsebojnem sodelovanju pri zaščiti in reševanju ter odpravljanju posledic nesreč z nevarnimi snovmi.

Organiziranost inšpektorata RS za okolje in prostor

Z reorganizacijo državne uprave so se reorganizirale tudi inšpekcijske službe. Na začetku 1995. je bil Inšpektorat RS za okolje in prostor (IRSOP) ustanovljen iz republiškega in občinskih vodnogospodarskih inšpektoratov ter republiškega in občinskih urbanističnih inšpektoratov, pozneje se je pripojil še gradbeni inšpektorat. V okviru IRSOP deluje inšpekcija za okolje, ki izhaja iz nekdanje vodnogospodarske inšpekcije. Z reorganizacijo je inšpekcija za okolje dobila še nove pristojnosti nadzora. Poleg nadzora nad onesnaževanjem voda, gospodarjenja z vodami, nadzora skladiščenja nevarnih snovi in sodelovanja pri nesrečah, posledica katerih je onesnaženje voda, je inšpekcija za okolje dobila še naslednje pristojnosti:

- nadzor nad onesnaževalci zraka iz neprimičnih virov onesnaževanja
- nadzor nad emisijo hrupa v okolje iz virov in infrastrukturnih objektov
- nadzor odlagališč in ravnanja z odpadki
- nadzor nad vnosom snovi v tla
- varstvo narave
- nadzor virov elektromagnetnega sevanja v okolje
- sodelovanje pri odpravi vseh nesreč z vplivi na okolje.

Prostorsko je inšpekcija za okolje razdeljena na devet območnih enot, ki pokrivajo celotno državo. S tako organiziranostjo je omogočena hitrejša odzivnost in boljše poznavanje terena pri inšpekcijskem ukrepanju, zlasti v primerih sodelovanja pri intervencijah ob nesrečah z vplivi na okolje.

Sodelovanje inšpekcije pri nesrečah

O nesrečah so obveščene tudi pristojne inšpekcije. Te se odzovejo in sodelujejo v skladu z zakonskimi pristojnostmi in pooblastili.

Dogovor o medsebojnem sodelovanju pri zaščiti in reševanju ter odpravljanju posledic nesreč z nevarnimi snovmi

Ob nesrečah se ponavljajo problemi zlasti v začetni fazi in so vedno isti: težave pri obveščanju, evidentiranju stanja nesreče, aktiviranju vseh potrebnih in pristojnih sil ter skupnem in enotnem usklajevanju. Pojavljajo se zlasti pri manjših nesrečah, ko ni ali dokler še ni aktivirana civilna zaščita. Zaradi naštetih vrzeli je bil 6. novembra 1996 izdan in podpisan Dogovor med osmimi ministrstvi: ministrstvom za obrambo, ministrstvom za okolje in prostor, ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, ministrstvom za gospodarske dejavnosti, ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ministrstvom za notranje zadeve, ministrstvom za zdravstvo in ministrstvom za promet in zveze.

Sprožil je vrsto polemik in bo v prihodnje po potrebi konstruktivno dopolnjen. Zaenkrat je dober, saj je aktiviral vse sile, pristojne za reševanje nesreč, in zelo zvišal raven ozaveščenosti na tem področju. Zakoni, predpisi in Dogovor ne pomenijo še nič, potrebno jih je spoštovati, poprej dobro poznati in dosledno izvajati, kar je zaenkrat še njihova največja "pomanjkljivost".

*, ** Ministrstvo za okolje in prostor, Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor, Vilharjeva 33, Ljubljana

Protokol k dogovoru o medsebojnem sodelovanju pri zaščiti in reševanju ter odpravljanju posledic nesreč z nevarnimi snovmi

Za lažje izvajanje Dogovora je bila v letošnjem letu pri ministrstvu za obrambo Republike Slovenije in ministrstvu za okolje in prostor organizirana posebna komisija za pripravo protokola k Dogovoru, v katerem bodo opisane vse dejavnosti in ukrepi. To navodilo bo pripomoček za vse udeležence, ki bodo sodelovali pri odpravljanju posledic nesreč.

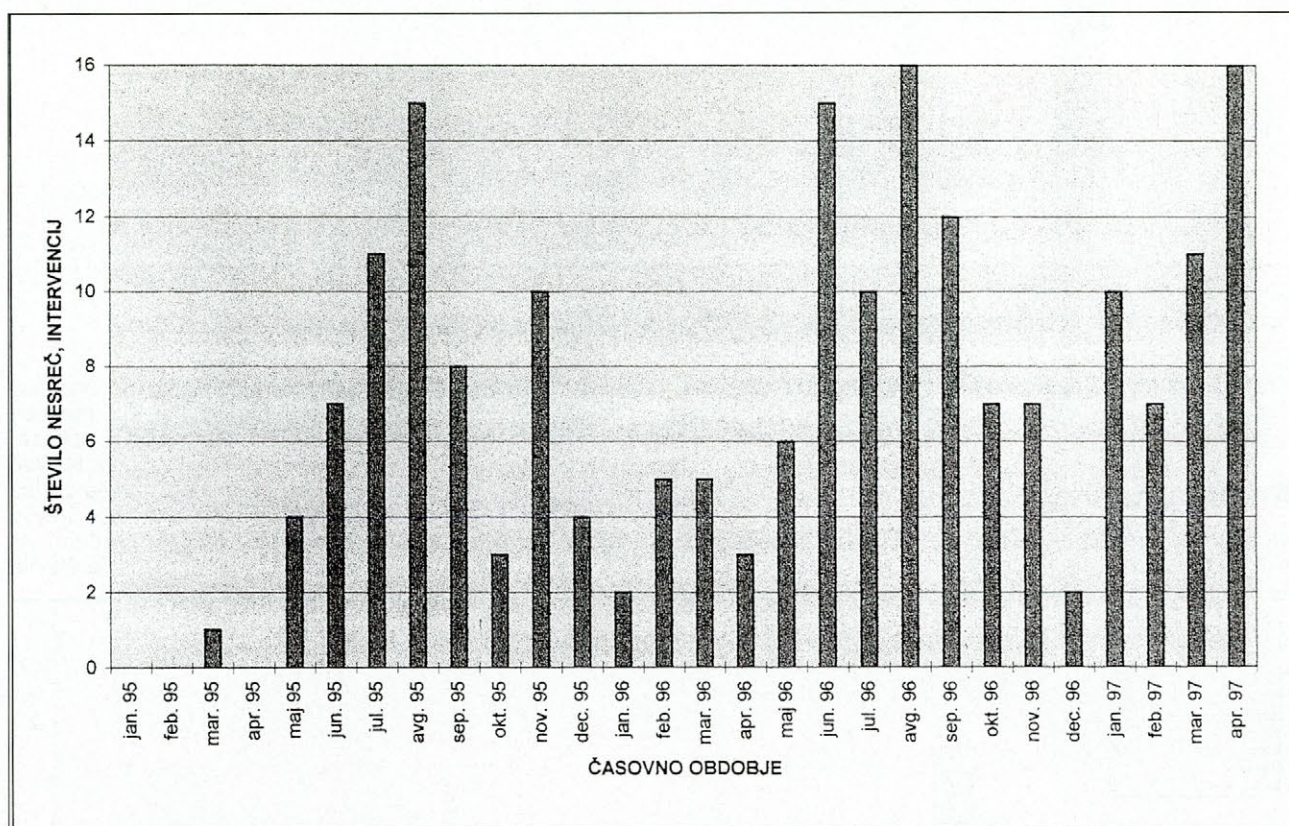
Protokol bo pripravila komisija za nekaj najbolj pogostih primerov, ki se dogajajo v Sloveniji.

Pomanjkljivosti

Rešiti bo treba še zlasti naslednje zadeve:

- z zakonodajo in v praksi bo treba urediti ekološka zavarovanja proti odgovornosti za škodo, ki jo povzroči ekološka nesreča tretji osebi, državi ali lokalni skupnosti
- v določenih primerih mora imeti državna ali lokalna skupnost "vmesno" oziroma začasno urejeno skladišče, dokler se ne najde končne rešitve, ki pa mora biti usklajena s Pravilnikom o ravnanju s posebnimi odpadki (Uradni list SRS, št. 20/86, 4/89 in RS, 39/96); opozoriti moramo tudi na možnosti ravnanja z nevarnimi odpadki:

- posebna odlagalnišča
- sežigalnice
- druga uničenja oz. imobilizacije
- izvoz

Slika 1. Število nesreč in intervencij v letih 1995–1997

Figure 1. Number of accidents and interventions in the 1995–1997 period

Izhodišča za pravilnik so naslednja:

- obveščanje poteka prek centra za obveščanje
- intervencijske enote pridejo prve na kraj nesreče; vodi jih vodja intervencije.

Če je nesreča večjega obsega, vodja intervencije kliče na pomoč po načelu postopnosti pri uporabi sil in sredstev – po potrebi vse do civilne zaščite (CZ). Naprej vodi intervencijo poveljnik CZ v skladu z Zakonom o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 64/94).

Intervencija se ne sme zaključiti, dokler niso zagotovljeni osnovni pogoji za življenje.

V določenih primerih se obenem z intervencijo konča tudi sanacija; v nasprotnem primeru se intervencija nadaljuje in zaključi s sanacijo.

Po 9. členu Zakona o varstvu okolja je povzročitelj nesreče odškodninsko in kazensko odgovoren.

- še vedno se ponavljajo problemi zaradi financiranja dokazovanja oz. analiz.

Ločiti moramo prve preliminarne analize, da pred stikom in kakršnimkoli ukrepanjem vemo, s kakšno snovjo imamo opraviti.

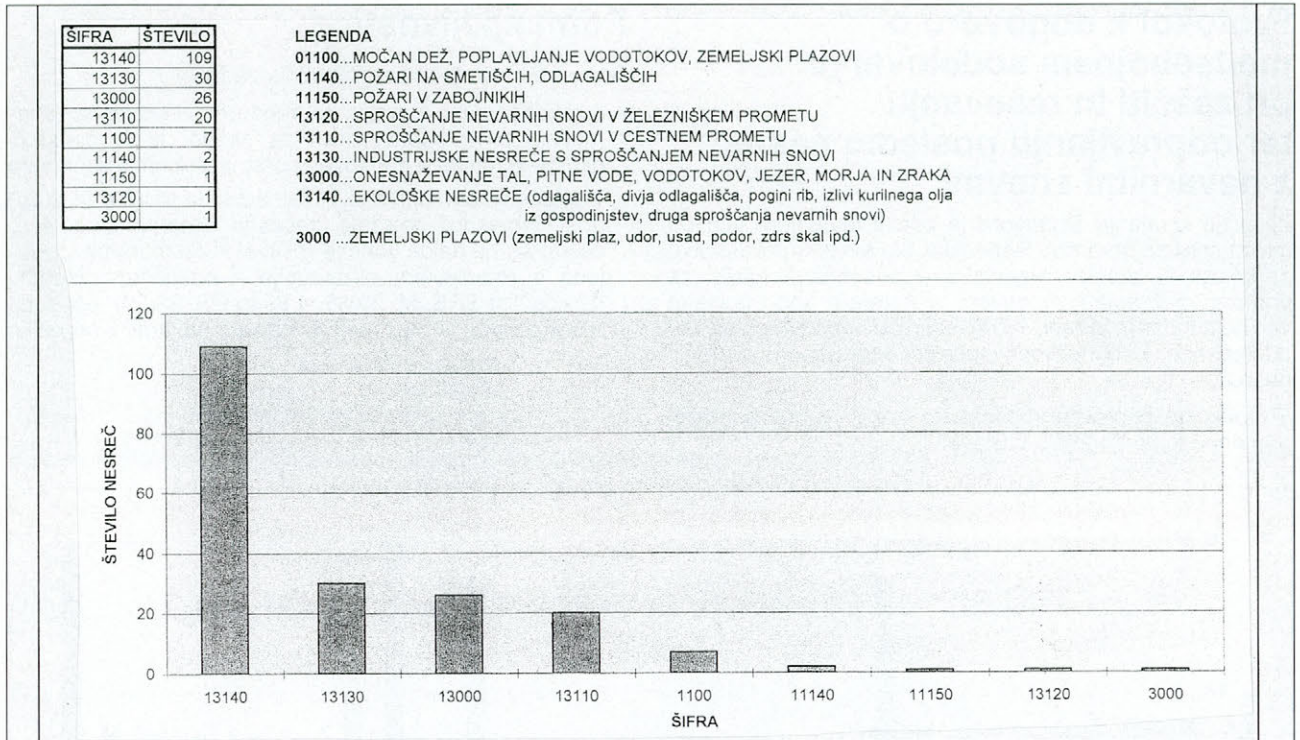
V nadaljevanju so včasih potrebne dodatne analize zaradi dokazovanja v upravnem ali kazenskem postopku.

- Pri intervencijah so najpomembnejše operativne intervencijske enote, na primer gasilske enote, vodnogospodarska podjetja, podjetja za vzdrževanje cest, komunalna podjetja in druge javne službe.

Med vsemi je potrebno določiti razmerja pristojnosti, predvsem pa vodilne gasilske enote primerno opremiti.

- Pri vseh naštetih dejavnostih in posamičnih opravilih je še mnogo vrzeli pri financiranju, kajti reševanje in odpravljanje posledic mora vsaj trenutno potekati neovi-

Slika 2. Predstavitev nesreč in intervencij v letih 1995–1997 po šifrah

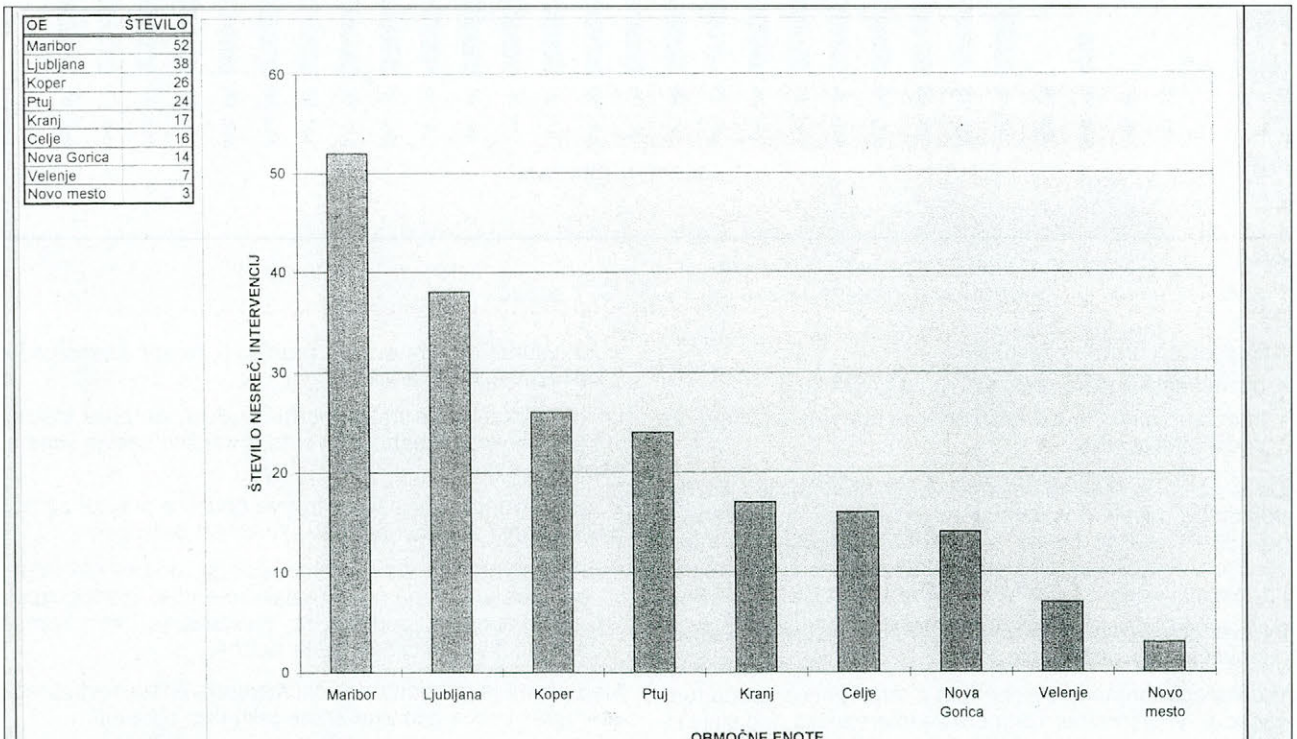
Figure 2. Accidents and interventions in the 1995–1997 period according to codes

rano, četudi z zalaganjem sredstev, da se tako izognemo morebitni še večji nesreči in poznejšim večjim stroškom.

Analiza nesreč

Na sliki 1 so predstavljene nesreče, ki so vplivale na okolje in kjer je sodelovala inšpekcija za okolje, v odvisnosti od

časa, izraženega v mesecih. Inšpekcija vodi evidenco od svoje ustanovitve januarja leta 1995. Za prve štiri mesece je pomanjkljiva, zato je treba to obdobje izločiti iz prikaza. Število nesreč je v različnih obdobjih leta različno. Največ jih je v poletnih mesecih, najmanj pozimi. To velja za leti 1995 in 1996. V prvih mesecih letošnjega leta se je število nesreč s posledicami za okolje precej zvečalo. Iz prikazanega diagrama je razviden trend naraščanja števila

Slika 3. Predstavitev nesreč in intervencij v letih 1995–1997 po območnih enotah

Figure 3. Accidents and interventions in the 1995–1997 period according to areas

nesreč v odvisnosti od časa. Na podlagi predstavljenih podatkov lahko sklepamo, da je v zadnjem obdobju prijavljenih nesreč več kot v preteklosti. Domnevamo pa, da nesreč ni bistveno več kot v prejšnjih letih. Zaradi večjega števila nesreč opravijo udeleženci pri intervencijah in odpravljanju posledic nesreč bistveno več dela, kot so ga v preteklosti, med njimi tudi inšpekcija za okolje.

Slika 2 predstavlja število nesreč, ki so vplivale na okolje, glede na njihovo vrsto. Pogostost nesreč je glede na njihovo vrsto zelo različna. Pogostosti nesreče lahko razdelimo v tri skupine:

- v prvo uvrščamo najpogostejše nesreče z oznako 13140 - ekološke nesreče: teh je bilo od začetka leta 1995 do aprila 1997 55 %
- v drugo skupino sodijo manj pogoste nesreče (tri skupine nesreč), bilo jih je 38 %; to so nesreče z oznako 13130 - industrijske nesreče s sproščanjem nevarnih snovi (15 %), nesreče z oznako 13000 - onesnaženje tal, pitne vode, vodotokov, jezer, morja in zraka (13 %) in nesreče z oznako 13110 - sproščanje nevarnih snovi v cestnem prometu (10 %)
- v tretjo skupino uvrščamo preostale nesreče, ki jih je bilo samo 6 %.

V obravnavanem obdobju se je zgodilo malo nesreč večjih razsežnosti. Prevladujejo predvsem manjše nesreče.

Inšpekcija ugotavlja, da se dogajajo predvsem nesreče zaradi razliva in raztrosa nevarnih snovi v okolje. Posledica tega je onesnaženje voda, morja, podtalnice in zemlje.

Na sliki 3 je predstavljeno število nesreč, ki so se zgodile v obravnavanem obdobju v devetih območnih enotah inšpekcije za okolje. Nesreče so najpogostejše na Štajerskem in v Prekmurju, na ljubljanskem območju in na Primorskem, preostala območja so potencialno manj ogrožena.

Sklep

Predstavljene ugotovitve veljajo za obravnavano obdobje, prihodnost je težko z gotovostjo napovedati. Predvidevamo pa, da bodo nesreče vsaj tako pogoste kot doslej. Cilj je zmanjšati število nesreč in ob njih povečati učinkovitost intervencij in sanacije onesnaženega okolja. Za to so potrebni preventivni ukrepi (skladiščenje nevarnih snovi v skladiščnih rezervoarjih v skladu s predpisi, urejen cestni prevoz, usposobitev intervencijskih ekip za ekološke nesreče po vsej državi, urejena ekološka zavarovanja itn.). Glavna naloga inšpekcijskih služb je predvsem nadzor z namenom, da se nesreče preprečijo.

Vojna in ujma ne prizaneseta.

Najbolj udarita takrat, kadar ju dolgo ni in nanju pozabimo.